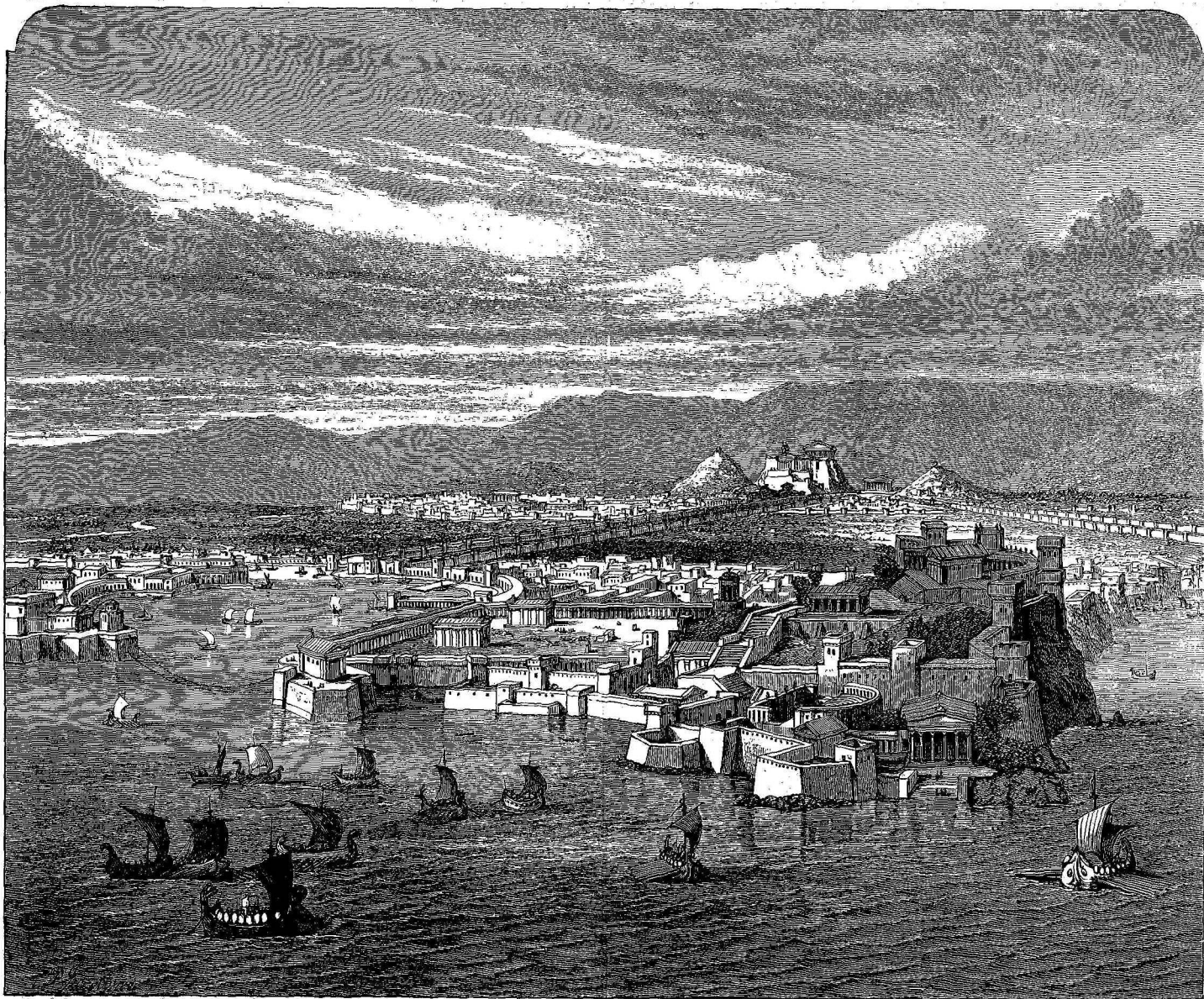


ἡ Ῥώμη, ἡ ὁποία ἐπὶ Καίσαρος εἶχεν ὑπὲρ το ἑν ἑκατομμ. κατοίκων.

Ἐάν δ' ἐν τέλει ἐξετάσωμεν τὴν πορείαν τῆς ἀναπτύξεως τοῦ πληθυσμοῦ, μανθάνομεν ὅτι ἡ Ἑλλάς ἔκπαλαι ἦτο πυκνῶς κατοικημένη. Περὶ τούτου πείθουσιν ἡμᾶς αἱ στρατολογίαι καὶ πρὸ πάντων ἡ εἰς τὸν ὕπατον βαθμὸν ἀνεπτυγμένη ἀποικιακὴ ἐνέργεια. Καὶ ὅταν αὕτη περὶ τὰ μέσα τοῦ 6. αἰῶνος ἀνεκόπη, διότι δὲν ὑπῆρχον χωραὶ κατάλλη-

ἐπιδημίας. Περὶ τῆς ἐξακολουθητικῆς προόδου ὁμιλοῦσιν αἱ ἐκ νέου γενόμεναι ἐπιστρατεύσεις καὶ οἱ οὐκ ὀλίγοι ἀποικισμοί, ὥστε ἐν ᾧ τῷ 432 π. Χ. ὁ πληθυσμὸς τῆς Ἑλλάδος, καθ' ἡμᾶς, ἀνήρχετο εἰς 3,000,000, πρέπει 100 ἔτη ἀργότερον νὰ τὸν παραδεχθῶμεν συμποσούμενον ἄνω τῶν 4 ἑκατομμ. ἐξ ὧν $1\frac{1}{2}$ ἑκατομμ. ἦσαν δοῦλοι. Περὶ τὴν δευτέραν ἑκατονταετηρίδα ἀρχίζει ἡ ὁπισθοδρόμησις, ἡ ὁποία, εὐνοοῦμένη ὑπὸ τῶν πολέμων, διαρκεῖ μέχρι τῆς Αὐτοκρα-



Ο ΛΙΜΗΝ ΤΟΥ ΠΕΙΡΑΙΩΣ ΚΑΙ ΑΙ ΑΘΗΝΑΙ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΑ.

λοι πρὸς ἀποικισμὸν καὶ πρὸς ἀνάπτυξιν τῆς ἐλληνικῆς δραστηριότητος, ἐπῆλθε πολυετής εἰρήνη μετὰ τοὺς περσικοὺς πολέμους, δοῦσα ἀφορμὴν εἰς ταχεῖαν αὐξήσιν τοῦ πληθυσμοῦ, οὕτως ὥστε ἐν ἀρχῇ τοῦ πελοποννησιακοῦ πολέμου ἀμφότεροι οἱ ἀντιμαχόμενοι ἠδύναντο νὰ παρατάξωσιν ἀντιμετώπους πολυαριθμοὺς στρατοὺς. Ἐν τῷ μεταξὺ ἡ Ἑλλάς ἐκαλλιέργει καὶ τὴν δουλεμπορίαν καὶ διὰ τῆς εἰσαγωγῆς δούλων εἶχε πληρώσει τοὺς ἀγροὺς καὶ τὸ ὕπαιθρον. Ἀδιακόπως ἠϋξάνετο ὁ πληθυσμὸς μέχρις Ἀλεξάνδρου τοῦ μεγάλου, ἂν καὶ χωραὶ τινες, ὡς ἡ Ἀττικὴ, πολλὰς εἶχον ὑποστῇ ἀπωλείας ἐκ τῶν πολέμων καὶ ἰδίᾳ ἐκ τῆς ἐκραγείσης

τορίας. Συγχρόνως ὅμως αἱ ἐν Ἀνατολῇ ἐλληνικαὶ ἀποικίαι ἀποκτῶσι σπουδαιότητα, ἡ Αἴγυπτος π. χ. ἀπὸ τοῦ 300. ἔτους π. Χ. μέχρι τοῦ 70 μ. Χ. ἐτριπλασίασε τὸν πληθυσμὸν τῆς, ἀνελθόντα ἀπὸ 3 εἰς 9 περίπου ἑκατομμύρια. Ὁμοίως ἀνεπτύχθησαν ταχέως καὶ ἡ μικρὰ Ἀσία καὶ ἡ Συρία, γενόμεναι αἱ σπουδαιότεραι πηγαὶ τοῦ δουλεμπορίου καθ' ὅλον τὸν τότε γνωστὸν κόσμον.

Περὶ τῆς Ἰταλίας γνωρίζομεν, ὅτι ὁ πληθυσμὸς τῆς κατὰ τὸν τέταρτον αἰῶνα δὲν ὑπερέβαινε τὰ 6 ἑκατομμ. ὧν τὸ ἐν ἑκτον ἦσαν δοῦλοι. Ἡ ἐπιδρομὴ τοῦ Ἀννίβα ἐπέφερε πολλὰς πληγὰς εἰς τοὺς κατοίκους, ἀλλ' αὐταὶ ταχέως